

57/31 Lokman Suresi

1. “Elif, Lâm, Mîm” mukattaa harfleridir. Anlamı için bkz. www.fcr.com.tr/kuranaydinligi/hurufumukattaa
2. “Hüden” kelimesi, hidayet ya da yol gösterme kılavuzu, rehberi demektir.
3. Bundan önce inen 37/Saffat suresinde muhsin kelimesi çok kullanıldığı için bu surenin 3-5. ayetlerinde muhsinlerin niteliği anlatılmakta, bir sonraki paragrafta da Hz. Lokman’ın (as) dilinden örneklendirilmektedir (12-19. ayetler).
4. Tefsircilerin verdiği bilgilere göre Nadr bin Haris gibi müşrik tüccarlar, gittikleri İran ve Mısır gibi diyarlardan masal, destan türü metinler satın almışlar, onları okuyarak Kur’an’ın okunmasına ve dinlenmesine engel olmaya çalışıyorlardı. Önce şarkıcı cariyelere şarkı söylettirerek insanların dikkatini çekiyor, sonra bu tür destanları okuyarak oyalıyorlardı. Akşam oturmalarında da bunları okuyup kendi aralarında eğleniyorlardı. (Hamdi Yazır, *Hak Dini*; Mevdudî, *Tefhim*).
5. İkrime ve Mücahid, “Direksiz yarattı.” ifadesini, “Görünmez direklerle yarattı.” şeklinde yorumlamışsa da lafızda değişiklik gerektirdiği için zorlama yorum olarak değerlendirilebilir (Maverdî, *en-Nüket*; Mevdudî, *Tefhim*).
6. Lokman Hakîm, cahiliye döneminde yaşamış olan Arap şairlerinin kendisinden bahsettiği hikmet sahibi bir şahsiyettir. O dönem Araplarının “Sahife-i Lokman” isimli bir külliyata sahip olduğu dile getirilmektedir. Medineli Süveyd bin Samit’in onu Hz. Peygamber’e okuduğuna dair rivayetler mevcuttur. Tarihî veriler onun Kuzey Batı Arabistan (Eyla/Akabe) dolaylarında yaşadığını göstermektedir. Müsteşrik Derenbourg, “*Fables De Loqman Le Sage*” adlı benzeri bir kitap neşretmişse de onun neşrettiği nüshanın sahte olduğu ve MS. 13. yüzyılda yaşamış bir keşiş tarafından derlendiği iddia edilmektedir. Mevdudî’ye göre müsteşrikler, Kur’an kıssalarının itibarına gölge düşürmek maksadıyla bu tür sapırtıcı yöntemlere başvurabilmektedirler (*Tefhim*).
7. İmam Şafi, Ahmed, Ebu Yusuf ve Malik gibi bazı âlimler bu cümleden yola çıkarak sütkardeşliğinin gerçekleşmesi için süt emme fiilinin iki yıl içerisinde gerçekleşmiş olmasını şart koşmuşlardır. Ebu Hanife ise bu süreyi ihtiyaten 2,5 yıl olarak belirlemiştir. Anlaşıldığı kadarıyla diğerleri ayetin mutlak lafzına dayanırken Ebu Hanife buradaki iki yıl kaydının hukukî bir süre belirleme maksadıyla değil, ahlâkî vurgu maksadıyla takriben söylenmiş olabileceği noktasından yaklaşmış olmalıdır. Çünkü 2/Bakara 233. ayette, çocuğuna süt emzirilmesini iki yıla tamamlamak isteyen babalar için anneler çocuklarını tam iki yıl emzirirler buyrulurken, 46/Ahkaf 15. ayette, hamilelik ve süt emme süresi toplam otuz ay olarak belirlenmektedir. Hamileliğin ortalama dokuz ay olduğu dikkate alınırsa süt emmenin de takriben söylendiği anlaşılabilir (Mevdudî, *Tefhim*). Kadınların mahremi olmayan yetişkin erkekleri süt emzirme yoluyla kendisine mahrem yapma girişimlerinden söz eden ve bu tür isnadları ümmü’l-müminin Ayşe validemiz gibi fakih bir sahabiyeye kadar bulaştıran rivayetlerin gerçekle hiçbir ilişkisi yoktur. Buharî gibi titiz hadisçiler ve müctehid imamlar o tür rivayetleri ciddiye

almamışlardır (Söz konusu rivayetlerin değerlendirmesi için bkz. Erul, *Sahabenin Sünnet Anlayışı*, s. 351-353).

8. 12-14. ayetlerde şirkin şükürle zıtlığı ortaya konarak neden büyük bir zulüm olduğu anlatılmaktadır. Çünkü şükür de teşekkür de nimetin sahibine yapılır. Hiç hak etmeyen birine yapılırsa nimetin sahibine büyük bir haksızlık yapılmış ve hatta hakaret edilmiş olur. 25 ve 32. ayetlerde de aynı konu vurgulanmaktadır.

9. 14 ve 15. ayetler, Hz. Lokman'ın (as) konuşması arasında yapılan ilahî bir açıklamadır. Bu nedenle 16. ayet, 13. ayetteki konuşmanın devamı niteliğindedir. Bu paragrafta ve özellikle bu ayetlerde, Allah'a yönelen ve bu yüzden de müşrik aileleriyle sorun yaşayan Müslümanların durumuna açıklık getirilmekte, nasıl bir tavır takınmaları gerektiği noktasında hassas bir üslup öngörülmektedir. Ayrıca Lokman'ın hikmetli insan olduğuna inanan müşrik anne ve babalara Lokman'ın dilinden şirkin kötülüğü, evlatlarının inandığı tevhidin hikmeti anlatılmaktadır (Mevdudî, *Tefhim*). Kâfir bir evladın anne babasına davranışı için bkz. 46/Ahkâf 17.

10. Cahiliye insanı yüksek sesle ve ekâbirce konuşmaları izzet, kısık sesle konuşmayı zillet sayıyordu. Haklı çıkmak veya rakibi susturmak için bu yola başvurulabiliyor, zulüm ve haksızlık yapılabiliyordu (Taberî, *Camî'u'l-Beyan*; Maverdî, *en-Nüket*). Arap dilinde yüksek sesle konuşan kimseye eşek gibi bağırma benzetmesi de yapılıyordu (Zebidî, *Tâc*). Fakat bunu daha çok ekâbirler yanında konuşan bayağı insanlar için kullanıyor olmalıydılar. Ayrıca "savtü'l-hamir" deyimini, eşek sesi anlamına geldiği gibi, sertlik veya zulüm çağrısı anlamına da gelmektedir. "Enkera" fiili de şer anlamında değerlendirilebiliyordu (Maverdî, *en-Nüket*). Ayet cahiliye döneminin deyimini kullanarak bu durumu eleştirmektedir. Ayette kastedilen, tabii ve ölçülü bir ses tonuyla konuşmaktır. Yapmacık tevazu ve takva görüntüsü vermek için süklüm püklüm görünmek veya sesi fazla kısarak yapmacık bir üslupla konuşmak değildir. Çünkü bu tür tavırlar da Hz. Ömer ve Hz. Aişe gibi sahabeler tarafından sert bir şekilde eleştirilmiştir (Mevdudî, *Tefhim*).

11. Görünen ve görünmeyen nimet ifadesi için bkz. 6/En'am 99.

12. Bu ayetlerdeki bilgi, ilim tartışmalarının açıklaması için bkz. 53/Necm 28-35; 31/Lokman 20-21.

13. İnsanın kâfir olması için ille de Allah'ı yok sayması gerekmez. Allah'a şirk koşmak veya yetkilerinden ve sıfatlarından birini yok saymak da küfürdür. Çünkü 25 ve 32. ayetlerde, Mekkeli kâfirlerin Allah'ı yok saymadığı açıkça dile getirilmektedir.

14. "Kâfir" kelimesinin anlamı için bkz. 23. ayet.

15. Hiçbir mürşid, insana anne babasından veya evladından daha yakın değildir. Bu ayette, koştukları ortaklardan yardım uman müşriklere ilahlarının bir yardımının olmayacağına işaret edilmektedir. Şeytanlar insanları Allah hakkında yanlış kanaatlere ve boş beklentilere sevk ederek aldatmaktadır. Çünkü kimse kötü niyetle şirk koşmadığı gibi, kötü araçların kendilerini Allah'a yaklaştıracığına inanan da yoktur. Tefsirciler ateşperestlerin bile şeytanı Allah'ın kardeşi kabul ederek tapındıklarından söz etmektedirler (37/Saffat 158).

16. Dünyadaki bilinmezler, kıyametin bilinmezliği için delil getirilmektedir. Ayetin ifade biçiminde kıyametin vaktini sadece Allah'ın bileceği, kişinin yarın ne kazanacağını ve nerede öleceğini Allah'tan başka kimsenin bilmeyeceği vurgulanmaktadır. Ancak yağmurun bilgisinden bahsedilmeksizin sadece Allah'ın indirdiği vurgulanırken, rahimlerde olanı bildiğinden bahsedilmekte fakat Allah'tan başka kimsenin bilmeyeceği gibi bir tahsis yapılmamaktadır. Yani ayete göre Allah'tan başka kimsenin bilmeyeceği gaybi olay, beş değil üçtür. Bunu beşe çıkaran, ayet değil, ayetin altına yazılan rivayetlerdir (Sarmış, "Bazı Ayetlerin Çevirisi ve Yorumlanması Üzerine", *Eskiyeni*, sayı 26, Bahar 2013, s. 201-239, sayı 28, Bahar 2014, s. 177-222).